

Samen in de kunsten: Stansfield/Hooykaas

DOOR: FLORETTE DIJKSTRA

Abri/Shelter (1995) sculptuur openbare ruimte | foto: Stansfield/Hooykaas

Twee kunstenaars die samenwerken, gaan met elkaar een dialoog aan. In hun handen ontstaat een kunstwerk waarin de dialoog wordt doorgevoerd. Het kunstwerk gaat op zijn beurt een wisselwerking aan met de wereld waarin het wordt geplaatst. Het wordt naarmate de tijd voortgaat een ding tussen andere dingen, deel van de wereld, zelfs natuur. Dat er in de wereld mensen lopen die het zien, is mooi meegenomen.

Onder beeldend kunstenaars was samenwerken in het begin van de jaren zeventig niet vanzelfsprekend. Tegenwoordig is het bij jonge kunstenaars heel normaal. Toch lijkt er in de hedendaagse kunst nauwelijks sprake te zijn van een gemeenschappelijk gevolgde denkrichting of een in de verte schitterend ideaal. In het verleden zijn wel voorbeelden te vinden van kunstenaars die een min of meer eenduidig ideaal nastreefden. Hun dialoog blies de kunst nieuw leven in; men werkte met vereende krachten aan haar ontwikkeling. Van Gogh is een groot voorbeeld van een kunstenaar die verlangde naar samenwerking. Het was zijn droom om in het 'Atelier van het Zuiden' (het Maison Jaune te Arles) met collega-kunstenaars te werken aan de voortgang van de kunst. Kunst was in zijn ogen niet iets van één persoon, maar een levend geheel met een geschiedenis en toekomst; een geheel dat betekenis geeft aan het leven en voortgestuwd en telkens tot leven gewekt moet worden door kunstenaars, omdat niemand anders het doet. Zijn ideaal stond boven de individualiteit en was niets ontziend. Als je Van Gogh's brieven leest, ontdek je dat ze zijn geschreven vanuit

Revealing the Invisible: the Art of Stansfield/Hooykaas from

Different Perspectives.

MuseumgoudA t/m 31 oktober:

www.museumgouda.nl en in

De Ketelfactory Schiedam t/m 31 oktober:

www.ketelfactory.nl

Daarnaast is een bijzondere publicatie verschenen met bijdrage van diverse auteurs en een DVD: *Revealing the Invisible: the Art of Stansfield/Hooykaas from Different Perspectives.*

Amsterdam, De Buitenkant, 2010

www.uitgeverijdebuitenkant.nl € 39,50

het verlangen inzichten te delen met anderen, zodat de kunst weer een huppelsprongetje kon maken richting toekomst, richting ons.

Het kunstenaarsduo Stansfield/Hooykaas verbleef in 1993 drie maanden in het Maison Jaune, dat wil zeggen de *artist-in-residence-locatie* in de Haute-Provence, die is genoemd naar het Maison Jaune van Vincent van Gogh. Zij werkten er aan de voortgang van hun oeuvre, dat onder andere gericht is op het doorgeven van verworvenheden aan nieuwe generaties kunstenaars en aan het aldoo veranderende kunstpubliek, dat de mogelijkheid heeft te participeren in hun werk.

Twee jaar geleden ontmoette ik Madelon Hooykaas tijdens een projectweek op de Academie Minerva in Groningen. We zagen elkaar bij het ontbijt in het hotel waar we logeerden en spraken er over de voortgang van onze programma's. Een van de dingen die Madelon Hooykaas me bijbracht, was de meerwaarde van samenwerking voor het ontstaan van kunst. Zelf heeft ze vanaf het begin van de jaren zeventig samengewerkt met Elsa Stansfield, met wie ze het duo Stansfield/Hooykaas vormt. Vormt, want hoewel Elsa Stansfield in 2004 overleed, werkt Madelon Hooykaas verder onder de naam van het duo. Haar huidige werk is ontstaan vanuit het met Elsa Stansfield ontwikkelde gedachtegoed. De twee tentoonstellingen van hun werk die op dit moment te zien zijn, geven een beeld van tweëëndertig jaar samenwerking.

Het werk van Stansfield/Hooykaas toont hoe intensief de dialoog tussen kunst en wereld kan worden gevoerd. De kunstenaars verbinden in hun installaties de oudste aardse materie met het destijds nieuwste in de kunst: video en elektronica. Twee uitersten, die in het werk echter een nauw verband met elkaar aangaan, zoals in de videosculptuur *True North* (1991-2). Daarin neemt een op het eerste gezicht statische steen eigenschappen over van het beweeglijke beeld op een LCD-schermpje, dat in de steen is gevat. De steen blijkt net als de getoonde video veranderlijke eigenschappen te bezitten, namelijk straling af te geven en geluid te maken.

Al kijkend en luisterend naar het werk, ervaar je een continue wisselwerking tussen oude natuur en recente kunst, dwars door de tijdslagen heen. Daarmee wordt deze kunst iets wat behoort tot de menselijke natuur, iets wat er altijd al was en op dit moment lijfelijk kan worden ervaren. Ik zeg nu eens natuur en niet cultuur, omdat kunst zo diep is vervat in het menszijn en omdat dat nauwelijks nog wordt onderkend. Kunst is het feest van het menszijn, kunst geeft de mens zijn eigenheid.

Het werk van Stansfield/Hooykaas gaat een dialoog aan met de wereld, maar ook met hedendaagse ontwikkelingen in de kunst. Zij waren de eerste videokunstenaars die in het Stedelijk Museum Amsterdam op de 'video trap' exposeerden (1981). Het ruwe technische avontuur dat zij sindsdien hebben ondernomen, is ontstaan vanuit een grootse liefde voor leven, kunst en natuur. De 'nieuwe' media en vooral hun grenzeloze beeld- en geluidperfectie zijn voor ons zo vanzelfsprekend geworden, dat meestal wordt voorbijgegaan aan het avontuur dat nodig was om zover te komen. De tentoonstellingen van Stansfield/Hooykaas die op dit moment te zien zijn in Gouda en Schiedam, beide *Revealing the Invisible* genoemd, bieden hedendaagse kunstenaars de mogelijkheid om na te denken over hun bronnen en beeldtaal, en daarmee over de oorsprong en ontwikkeling van kunst.

De kunstenaars besteden veel tijd aan onderzoek en reflectie. Voorafgaand aan het maken van een werk, verrichten ze wetenschappelijk onderzoek naar de elementen en naar hoe die worden gebruikt door de mens. Een steen blijft in handen van de mens geen steen, maar wordt een krachtbron waaraan energie kan worden ontleend. De materie leeft, voor zichzelf en voor de mens. Het werk *Abri / Shelter* (1995), dat geplaatst is op het duin bij Wijk-aan-Zee, is bijvoorbeeld een ware geluidskast waarin door de vorm van een parabool de geluiden van de zee worden versterkt. De toevallige passant die erin plaatsneemt, staat van het ene op het ander moment in direct contact met het geruis van de golven en het leven in en boven de zee, honderden meters verderop.

True North, 1991-1992 | video sculptuur | collectie museumgoudA
foto: Tom Haartsen

De kunstwerken van Stansfield/Hooykaas weerkaatsen de wereld, brengen geluid voort, stralen, verlengen het zien, veranderen de werkelijkheid. Ze tonen dat video en water, video en wind, video en vuur vergelijkbare eigenschappen hebben. Wind is video. Licht en fotografie blijken niet zonder elkaar te kunnen, geluid en ruimte evenmin. Zoals een beeld schaduw afgeeft, zo beschikt het over een weerspiegeling. Schaduw en weerspiegeling kunnen zelf ook beeld worden, of de inzet voor een nieuw beeld. Technische verouderingsprocessen betekenen niet het einde van een beeld: er kan aan gesleuteld worden, de tijd kan het werk vooruit helpen. De werken zijn dus niet eindig zodra ze gepresenteerd worden; ze houden nooit op. Geluid wordt muziek, komt los van de bron, meandert door de ruimte, lokt je naar de werken. Het onderscheid tussen natuurlijke en kunstmatige processen vervaalt. Kunst gaat over in de natuur en omgekeerd, zoals te zien is in het werk *Mount Analogue* (2010). Op deze videoprojectie is in het 'statische' beeld van een berg een wandeling over de berg te volgen. De grond onder de voeten van de wandelaar is gefilmd en in het silhouet van de berg geprojecteerd. Het beeld van de berg wordt versterkt door een site-specific tekening die met houtskool op de muur is aangebracht.

In de Ketelfactory in Schiedam toont Madelon Hooykaas ook werken die ze maakte in de jaren na het overlijden van Elsa Stansfield. De tentoonstelling in de Ketelfactory maakt deel uit van de reeks *Ontmoetingen*. Madelon Hooykaas gaat met de presentatie van haar werk een ontmoeting aan met Elsa Stansfield. Wat opgaat voor hun kunst, gaat ook op voor de samenwerking tussen Stansfield en Hooykaas: die eindigt niet, maar gaat voort. Het is het vermogen van kunst om tijd en omstandigheden te tartten. De kunstenaar zelf doet er minder toe. Zoals Elsa Stansfield in een interview zegt: 'De materie krijgt de mogelijkheid om zichzelf te presenteren, de kunstenaar geeft het werk de opdracht zichzelf te laten zien.'

Florette Dijkstra, september 2010

woensdag 29 september 2010 verscheen de tweede roman van Florette Dijkstra, *De onvoltooid*, bij Uitgeverij Querido
florettedijkstra@hetnet.nl

INTERFERENCE

Kunstenaar Michiel Huijben is door cultureel initiatief WEI uitgenodigd om een project rond de oude loop van de Gender te realiseren. Het riviertje de Gender, dat vroeger een belangrijk straatbeeld vormde in Eindhoven, stroomde o.a. langs bekende straten zoals de Demer en Emmasingel. Door de sterke industriële groei die Eindhoven vanaf de 19e eeuw doormaakte werd het riviertje gedempt. Maar de gemeente Eindhoven en Waterschap de Dommel hebben gezamenlijk besloten de Gender weer terug te laten keren in de stad.

Oude loop van de Gender

Hierop vooruitlopend besloot WEI om deze oude verborgen schat van Eindhoven als locatie voor het samenwerkingsproject 'Interference' aan te wijzen. Michiel Huijben bedacht een plan waarin de oude route van de Gender de leidraad vormt voor een tour.

Het gebied dat de oude loop van de Gender beslaat, bestaat uit een grote hoeveelheid verschillende landschappen en sferen. Deze route leidt langs openbare kunstwerken, letterlijk door woonhuizen en garageboxen, via grote kruispunten naar braakliggend terrein. Die variëteit aan uitzichten en ervaringen heeft ertoe geleid dat Huijben niet voor een specifieke plek kiest, maar de kijker juist mee wil nemen langs al deze locaties.

De deelnemers verzamelen bij de Gender-vijver. Hier zal een gids wachten om de gehele groep rond te leiden langs de oude loop van de Gender. Tijdens de rondleiding zal de gids vanuit verschillende oogpunten over dit gebied vertellen. De oude locatie van WEI aan de Mathildelaan is het eindpunt van de tour.

Geschiedenis is flexibel en subjectief

Het verhaal dat de gids vertelt wordt samengesteld uit verschillende lagen. Gedeeltelijk worden deze opgetekend uit interviews met bijvoorbeeld een stads-archeoloog, een kunst-historicus en een socioloog. Dit is het wetenschappelijke deel van het verhaal. In dit deel worden een aantal zijtakken aangebracht, bestaande uit persoonlijke verhalen die uit interviews met buurtbewoners gehaald zijn. De feitelijke geschiedenis van het gebied en de locaties wordt dus in het verhaal van de gids te pas en te onpas aangevuld en onderbroken met de herinneringen, belevissen, meningen en ervaringen van de bewoners van het gebied.

Deze ingreep in de rondleiding mengt de verhalen van de bewoners van de wijk met die van de wijk zelf, een proces dat op zich natuurlijk al plaatsvindt, maar normaliter niet publiekelijk te bezichtigen is. Op deze manier blijkt de geschiedenis flexibel en subjectief; de manier waarop zij opgevat wordt is te manipuleren en steeds weer anders te interpreteren.

Aan de ene kant wordt zo een direct beroep gedaan op de toeschouwer; deze wordt als het ware geactiveerd, op scherp gesteld door de vreemde wendingen die de rondleiding neemt. Hij zal geconfronteerd worden met bewoners, wellicht tegen zijn verwachtingen in. Aan de andere kant wordt er wat van de bewoner gevraagd: zijn huis open stellen en zo de grens van het publieke naar het private domein laten vervagen. Door de spanning tussen bezoeker en bewoner, met de gids als bemiddelaar, ontstaat zo een heel andere beleving van dit gebied.

Huijben zoekt de samenwerking op met verschillende wijkbewoners, een acteur (als gids/verhalenverteller) en verschillende wetenschappers. Boven alles is hij geïnteresseerd in de mengeling van deze verhalen, van de feiten met de 'fictie' of het objectieve met het subjectieve.

Interference

De route eindigt bij de oude locatie van WEI aan de Mathildelaan. Daar kunnen deelnemers gezamenlijk een hapje eten en drinken en ervaringen uitwisselen die ze tijdens de wandeling hebben opgedaan. Daarna zal het gezelschap per bus vertrekken naar Breda en vervolgens naar Tilburg, waar de andere projecten van Interference plaatsvinden.

Project Michiel Huijben over de oude Genderroute in Eindhoven
14 november 2010 vanaf 13.00 uur

Voor meer informatie over de Interference bustour kunt u contact opnemen met cultureel initiatief WEI. post@wei.nu of hou de website in de gaten www.wei.nu